Education and Sport Development

Department of Education and Sport Development
Departement van Onderwys en Sportontwikkeling
Lefapha la Thuto le Tlhabololo ya Metshameko
NORTH WEST PROVINCE

MOPHATO 11

SETSWANA PUO YA GAE

PAMPIRI YA NTLHA (1)

SEETEBOSIGO 2019

NAKO: Diura di le 2

MADUO: 70

Pampiri e na le ditsebe di le 9

Demo

DITAELO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIKAROLO DI LE THARO.

KAROLO YA A:	Tekatlhaloganyo	(30)
KAROLO YA B:	Tshobokanyo	(10)
KAROLO YA C:	Tiriso ya puo	(30)

2. Araba dipotso TSOTLHE.
3. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng E NTŠHWA.
4. Thala mola morago ga karolo nngwe le nngwe.
5. Nomora karolo nngwe le nngwe jaaka potso e nomorilwe.
6. Tlola mola morago ga karabo nngwe le nngwe.
7. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang.
8. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.
9. Kabo ya nako e e tshitsinngwang:

KAROLO YA A:	50 metsotso
KAROLO YA B:	30 metsotso
KAROLO YA C:	40 metsotso

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO

POTSO 1

1.1 Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA A (TEMANA)

1 Solofelang a tlola mo sennong se a neng a ntse mo go sona jaaka pitse e tantswe ke seboba, a bo a sala a tlhodisitse kwa ntle ka letlhabaphefo, a hularetse Raletlhake, rraagwe le Lebogang, mmaagwe. A gadima kwa ntle e kete o bogetse sengwe, e tswe go le letobo fela kwa ntle, lefifi e le la ntshwarele fa ngwana ke ale, o ka se bone le monwana wa gago fa o ka ntshetsa seatla kwa ntle. A thikitha tlhogo e kete kgomo e tsenwe ke mofu mo tsebeng mme a itse gore:" E le gore ba ithaya ba re nna ke tlaa tsaya kae madi a a kanakana, Dikete tse tharo! Madi a me, a ke sa bolong go a semelela, ke a fufulelwa dikgwedi tse kana ke kgaogane le ona ka letsatsi le le lengwe? Ba ka mpa ba nna le ngwana wa bona!"

2. "Nnyaya ngwanaka baya pelo. Ke wena o rileng o batla go nyala. Fa o le monna tota, kgato ya ntlha ya go itshupa bonnatia ke yona e. O tshwanetse go supa fa o se kitla o latsa ngwana wa bona ka tlala. Fa o ka palelwa fela ke kgato ya ntlha go raya gore ga o monna wa sepe." Raletlhake a leka go mo nonotsha pelo gore a tie mooko. "Rra le wena mma, ga ke ise ke tlhaloganye sentle. E le gore lona ga lo a leka go bua le bona gore ba fologe thaba e kanakana e?"

3 "Re lekile ngwanaka, kana ba simolotse ba kopa dikete tse tlhano. Re lole go fitlha ba rema mo re paletsweng teng fa."Mmaagwe a ikutlwatsa. "Ka fa letlhakoreng le lengwe, Kelobile kana o rutegile, o na le dikerii ke mmamoratwa wa batsadi ba gagwe. Ba ba kae balekane ba gago ba ba sa ntseng ba duela dikete tse tlhano mo magading? A ga se wena yo o neng o re lotlegela gore fa Ntebo a ntsheditswe bogadi jwa dikete tse tlhano maloba morago ga kgaratlho ya letsatsi lotlhe go sa dumelanwe ka ditlhotlhwa? Ke paka ya metlha eno le wena o ore o go fise.

4 "Mme a o batla go nthaya, ka mantswe a mangwe , gore lo dumetse tlhotlhwa e ka ntlha ya fa Ntebo a dueletswe dikete tse tlhano tsa diranta." Nnyaya se nkutlwe ka tsa ga morakile! Re lekile go fitlhelela fa re kgonneng. Fa e le gore o ne o sa re ikanye jaaka batsadi ba gago, gone o ne o re romelang, le gone se re re go tseetse magang a gago wa re emelela ka maoto. A lemoga gore jaanong di tsamaela masweng. A busa pelo, kana ke pholwana e laolwa ke mong.

A boela mo sennong sa gagwe a reetsa , le fa a ne a setse a na le difatlhi tse dintsi tse di mo kgoberang maikutlo tebang le bogadi jo a tshwanetseng go ntshetsa mokapelo wa gagwe, Kelobile. Madi o ne a sa a tlhoke fela selabe e ne e le tlhotlhwa. Fa e ka re a sena go kgaogana nao badimo ba mo amoga o tla reng.Go ne a ke tshwanelo gore go bewe tlhotlwa ya bogadi go lebilwe dithuto le maemo. A ga se tshwanelo ya batsadi go bona gore bana ba godisitswe mo thutong? Go ne ga a ka ba tlola a tlhamalela kwa ga magiseterata a tshwara pene le mokapelo wa gagwe ba sala ba tshwere diphuka fa nonyane e ile , ba tlaa reng. Ntlhang e kete batsadi ba gompieno ba patelediwa maikarabelo a bona ba bo ba batla tuelo.

Ka re booraNtshinogang ba re siamololetse. A tsaya tsela e e matsopodia. E rile re ithaya re re kgang e digetswe, ba re naya dijo, ra nama, ra phua legaba. Ke fa MmaNtshinogang a nkopa gore fa ke feditse re ke re tswele kwa ntle re ngunangune sesadi. Fa re le kwa ntle a nthadisetsa gore go riana Kelobile o sale a wa a sa ntse a tsena sekolo, ke segole o robegile leoto.

[E nopotswe go tswa go: Pelo segole: J.W Mashike]

1.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D

Naya leina la ga mmaagwe Solofelang:

A Kelobile
B Lebogang
C Ntebo
D Ntshinogang (1)

1.1.2 Sefane sa ga Kelobile ke mang? (1)

1.1.3 Tlhalosa lebaka le le neng le kgobera maikutlo a ga Solofelang? (2)

1.1.4 Neela dilo di le pedi tse di neng di dira gore mmaagwe Solofelang a re boora mosetsana ba ba siamololetse? (2)

1.1.5 Go ya ka batsadi ba ga Solofelang kgato ya ntlha ya go nna monnatia ke efe? (2)

1.1.6 A ke ntlha kgotsa ke kakanyo gore ke tshwanelo ya motsadi mongwe le mongwe go ruta ngwana wa gagwe. Tshegetsa ka lebaka. (2)

1.1.7 Bogadi jwa ga Kelobile bo simolotse e le bokae? (2)

1.1.8 Tlhalosa mola “Ba re naya dijo? (2)

1.1.9 Ke goreng mmaagwe Kelobile a ne a batla ba tswela kwa ntle ba ngunangune sesadi? (2)

1.1.10 Go tewa eng ka tlhagiso e e reng ‘Kelobile ke segole o robegile leoto’? (2)

1.1.11 Lebaka le neng le dira gore Solofelang a nne le letshogo ka go ntsha magadi a mantsi, ke lefe ? (2)

1.1.12 Go ya ka wena a go siame gore fa o le lekgarebe o lobe ngwana wa gago gore o tle o nyalwe? Tshegetsa ka lebaka. (2)

SETLHANGWA B (SETSHWANTSHO)



[Se nopotswe go tswa mo Inthaneteng]

1.2.1 Setlhangwa A le setlhangwa B di farologana ka eng? Naya dintlha di le pedi fela. (4)

Go ya ka setshwantsho se, banyadi ba ba dira eng?

1.2.2 (2)

Tiro ya mme yo o apereng kobo mo setshwantshong ke efe?

1.2.3 (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO A : 30 **[10]**

KAROLO YA B: TSHOBOKANYO

P0TD02

Buisa temana e e fa tlase ka kelotlhoko. E tlhagisa mesola ya kgomo mo botshelong jwa Motswana.

ELA TLHOKO: O tshwanetse go dira tse di lateleng:

1. Sobokanya temana e ka go tlhagisa dintlha di le SUPA tse di ka ga **mosola wa kgomo mo botshelong jwa Motswana.**
2. Kwala ka temana, o dirisa mafoko a gago, mme o sa lattlhe bokao.
3. Boleele bo se fete mafoko a 90.
4. Tshobokanyo e se ka ya newa setlhogo.
5. Kwala palo ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshobokanyo.

SETLHANGWA C

MOSOLA WA KGOMO MO BOTSHELONG JWA MOTSWANA

Mo botshelong jwa Setswana kgomo e ne e le selo se se ikantsweng thata, fa e bileng e ne e bidiwa. Modimo o nko e metsi. E ne e le lona leruo la Motswana tota,, ka botshelo jotlhe jwa gagwe bo ne bo tshegeditswe ke yona.

Kwa ntle ga kgomo Motswana o ne a ka se ka a aga motse, gonne sego sa metsi se ne se bonwa ka yona. Kwa ntle ga kgomo Motswana o ne a ka se ka a nna le lelapa, gonne lelapa la Motswana e ne e le kgomo. Kwa ntle ga kgomo lelapa la mosadi le ne le ka sotlega, gonne boloko jwa yona e ne e le sekgabiso sa botlhokwa; e le jona jo go kgaphiwang ka jona; e le jona jo bo tswakiwang le mmu go tiisa dipota tsa ntlo. Kwa ntle ga yona batho ba ne ba bolawa ke serame sa mariga, gonne diphate le dikobo di ne di dirwa ka letlalo la yona. Moswi o ne a fitlhwa ka letlalo la yona. Melato e ne e duelwa ka yona. Fa monna a ne a humanegile, a diila, a tsamaya ka dikatana, o ne a tlhoka boroko, motho wa batho. ka a ne a nyatsega mo matlhong a batho.

Le fa monna a ne a itsholotse, le fa go ntse jalo , boroko o ne a sa bo bone, ka a ne a boifa gore o ka tshogane a tlhagelwa ke diphatsa tsa methalethale. Ke ka ntlha eo ba neng ba re, “Ka nna nayo ka tlhoka boroko; ka e tlhoka, le gona ka tlhoka boroko.” Ke nnete, go ne go ntse jalo; mme fa re bona dilo tse Motswana o neng a di dira ka kgomo re ka tlhaloganya gore ke ka ntlha ya eng botshelo e ne e se botshelo kwa ntle ga yona.Go ntse go tshwana fela le batho ba ba ikantseng tšhelete; ga go sepe se ba ka se dirang kwa ntle ga yona.

[E nopotswe go tswa go Setswana sa borre Malepe AT]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: TIRISO YA PUO

POTSO 3

Sekaseka papatso e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA D



[Se nopotswe go tswa mo Inthaneteng]

3.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Polelo e e reng 'Setlhare se se fodisang sehuba le kgokgotso e e botlhoko' ke sekao sa:

A Puo e e gobelelang
B Puo e e digelang
C Puo e e tsayang letlhakore
D Puo e e tsosang maikutlo a a rileng (1)

3.2 Goreng mafoko '*A vogel throat spray'* a boaboelediwa mo papatsong e? (1)

3.3 Papatso e, e totile bomang? (2)

3.4 Nopola lerui le le dirisitsweng mo papatsong e. (2)

3.5 Naya ditogamaano di le pedi tse di dirisitsweng mo papatsong. (2)

3.6 Goreng go dirisitswe mmitlwa mo kgokgotsong ya monna yo o mo papatsong? (2)

[10]

POTSO 4

Sekaseka khathunu e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA E



Ngaka Sefora o a lwala mme karo ya gago ya sebete e tlaa dirwa ke moithuti go tswa kwa yunibesithing ya bongaka.

[E rulagantswe go tswa mo Inthaneteng]

4.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Khathunu e e tlhagisa:
A Molwetse le ngaka
B Morutabana le morutwana
C Mmueledi le Magiseterata.
D Mogokgo le morutabana (1)

4.2 Mosola wa sediriswa se se mo molaleng wa monna yo o emeng ke eng? (2)

4.3 Naya leina la ngaka e e neng e tshwanetse go dira karo mo molwetseng yo? (1)

4.4 Ke maikutlo afe a a senolwang ke monna yo o robetseng yo? (2)

4.5 Go ya ka khathunu e, ke lefapha lefe la puso le le tsayang maikarabelo? (1)

4.6 Fa o ne o le molwetse yo o mo khathunung a o ne o ka itumelela go dirwa karo ke baithuti ba yunibesithi?Tshegetsa ka lebaka (2)

4.7 Nopola lekopanyi le le tlhagelelang mo khathunung? (1)

[10]

POTSO 5

Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA F

A tsenatsena sekgwa se se fa dinaong tsa motse. Ya re a fitlha felo a go lebileng, terena ya Matlosane ya bo e tswa mo seteišeneng sa Tlokwe, e goeleditse. A itse gore o tshwere nako. A senka **lejwe** a tshegetsa baesekele mo go lona; leano e le gore fa diphala di ka tshokane di sita baletsi a e kaetse dikgwa le dikgwana tsa Matlwang, koo go seng mmotorokara o o ka sutlhang! A tlalatlala le naga a senka ditlharapa. A gotsa molelo. Ya re o kuelela pherere, o gadimaka, kgakala le baesekele, a ya go itsalanya le sekhi, dikgatonyana go tswa fa go ona. A keleka moopa wa tshipi **e e ntshang mala a leotwana la mmotorokara,** monyenyo e le o o mokhino. A ntsha sekerete ka diatla tsa motho wa letshoroma; a le momamoma, a ise a le kgaole mokgokgoma, legala la ba la kolokotegela ntlha e nngwe. Monna o swang, o swa a le.a utlwa modumo wa mmotorokara. A hunyela mo sekhing, talelalorole. Ga sala go rile ngololo, go gadimaka malakabe fela. [E nopotswe go tswa go Masaikategang a Magodimo, Mekgwe JMK]	5 10 15

5.1 Fetolela polelo e e thaletsweng mo go mola 1 go nna mo kganetsong (2)

5.2 Lefoko “fitlha” mo go mola 1, le dirisitswe jaaka mofuta ofe wa lediri (1)

5.3 Lefoko nako mo go mola 3, le dirisitswe jang? (1)

5.4 Dirisa lekwalotshwano diphala mo polelong e o itlhametseng yona go bontsha bokao jo bo farologaneng le jo bo mo temaneng. (Mola 4). (2)

5.5 Naya mofuta wa polelwanakala e e ntshofaditsweng mo meleng 9 le 10. (1)

5.6 Naya lekaelagongwe la lefoko le le ntshofaditsweng mo go mola 3. (1)

5.7 Nopola leetsi go tswa mo SETLHANGWA F. (1)

5.8 Lefoko sekhing mo go mola 13, le dirisitswe jang? (1)

[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO C: 30
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 70